

Ime in priimek:

Razred / Letnik:

Standardizirani kompetenčno usmerjeni pisni
zrelostni izpit / zrelostni in diplomski izpit

17. januar 2024

Slovenščina

Napotki za obdelavo nalog

Spoštovana kandidatka! Spoštovani kandidat!

Pri tej klavzuri imate na izbiro tri tematske sklope s po dvema nalogama. Izberite enega od treh tematskih sklopov in obdelajte obe nalogi izbrane teme.

Tematski sklopi	Naloge
1. Literatura – umetnost – kultura	Tomaž Domicelj: <i>Za vedno mlad</i> Vlado Kreslin: <i>Vsak si želi</i> Vlado Kreslin: <i>Novo, novejše, najnovejše</i> interpretacija besedila (405 do 495 besed) 3 priloge (pesmi)
	Moč neprebranih knjig pismo bralke/bralca (315 do 385 besed) 1 priloga (komentar)
2. Električna vozila	Promet v prihodnosti razprava (405 do 495 besed) 1 priloga (intervju)
	Razvoj prometa – električna vozila na cesti povzetek (315 do 385 besed) 1 priloga (časopisni članek)
3. Minimalistično življenje?	Status v družbi analiza besedila (405 do 495 besed) 1 priloga (stvarno besedilo)
	Življenje z manj pismo bralke/bralca (315 do 385 besed) 1 priloga (članek v reviji)

Na razpolago imate 300 minut delovnega časa.

Prepuščeno vam je, katero delno nalogo tematskega sklopa obdelate kot prvo.

Pišite z modrim ali črnim pisalom, ki se ga ne more radirati/brisati.

Uporabljajte izključno liste, ki smo vam jih dali na razpolago. Za oceno upoštevamo vse, kar napišete na liste in česar niste prečrtali. Prečrtajte zaznamke na listih.

Na vsak list napišite svoje ime in tekočo številko strani. Navedite številko izbranega tematskega sklopa in naslov naloge, ki jo obdelate.

Če delate z računalnikom, uredite najprej čelno vrstico in tam vpišite svoje ime in številko strani. Kot pripomočki so dovoljeni tiskani in – v primeru, da delate z računalnikom – elektronski slovarji. Uporaba (tiskanih in spletnih) enciklopedij ali elektronskih informacijskih virov ni dovoljena.

Oddati je treba zvezek z nalogami in vse liste, ki ste jih uporabili.

Vaše delo se ocenjuje po teh kriterijih:

- vsebina
- struktura besedila
- slog in izraz
- normativna jezikovna pravilnost

Mnogo uspeha!

Tema 1: Literatura – umetnost – kultura

Naloga 1

Tomaž Domicelj: *Za vedno mlad*

Vlado Kreslin: *Vsak si želi*

Vlado Kreslin: *Novo, novejše, najnovejše*

Napišite interpretacijo besedila.

Preberite pesem Tomaža Domicelja *Za vedno mlad* (1985) (priloga 1) in pesmi Vlada Kreslina *Vsak si želi* (2003) (priloga 2) in *Novo, novejše, najnovejše* (2007) (priloga 3).

Napišite **interpretacijo besedila** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Obnovite osrednje misli pesmi.
- Analizirajte pesmi glede na jezik in slog.
- Primerjajte pesmi glede na njihovo vsebino in izpoved.
- Komentirajte pesmi z osebnega vidika.

Besedilo naj obsega 405 do 495 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Tomaž Domicelj: *Za vedno mlad* (1985)

Naj ti bog ohrani zdravje
in izpolni vse želje,
ti boš delal za vse druge,
drugi bojo pa za te. 4

Zgradi lestev si med zvezde
in preplezaj klin vsak.
Želim, da ostaneš
za vedno mlad. 8

Za vedno mlad,
za vedno mlad,
daj, ostani,
za vedno mlad! 12

Naj življenje bo pošteno,
naj ti polno bo resnic,
ne verjemi v laž nobeno,
da ne boš si skrival lic. 16

Stoj pokonci in ponosno,
kot močan junak.
Želim, da ostaneš
za vedno mlad. 20

Za vedno mlad ...

Bodi delaven z rokami,
naj te noge ubogajo.
Bodi trden, ko nad nami 24
se vetrovi zberejo.

In če kdaj boš pisal pesmi,
vsakdo poje naj jih rad.
Želim, da ostaneš 28
za vedno mlad.

Za vedno mlad ...

Vir: Album (CD) *Brez zavor*. Dots Records, Ljubljana, 1992.

INFORMACIJE:

Tomaž Domicelj (rojen: 1948, Ljubljana): slovenski kantavtor

Pesem *Za vedno mlad* je bila posneta za glasbeni album *Brez zavor* (1985 na plošči LP) in je prepesnitev pesmi *Forever Young* (1974) ameriškega glasbenika Boba Dylana.

Naloga 1 / Priloga 2

Vlado Kreslin: *Vsak si želi* (2003)

Vsak si želi, da preživel bi svoj čas
korektno, kar se da.
Čim več stojé, ubrano in na glas,
z nasmehom vsaj za dva. 4

Brez bolečin in brez ponižanja,
tesnobe, preden se zdani,
brez prepogostega zatiskanja oči!

Vsak si želi prehoditi pot 8
elegantno, kar se da.
Da zmeraj vedel bi,
kam gre se in do kod,
brez opotekanja. 12

Da vsak pogled prišel bi iz srca
s pravico, da se kdaj zardi
brez sprenevedanja in skrivanja,
da si to, kar si. 16

Vsak si želi, da bi kdaj ustavil čas,
da bi poboljšal svet,
bi ne prehitro in ne prenaglas
pobožal kakšen cvet. 20

Vsak od nas je v odhajanju,
v perspektivi smo vsi šli,
sonce pa je ob zahajanju,
kot mi, 24
majhno kot mi.

Vir: <http://www.kreslin.com/sl/besedila> [16.11.2023].

INFORMACIJE:

Vlado Kreslin (rojen: Beltinci, 1953): slovenski kantavtor in folk rock glasbenik
Pesem je bila posneta za glasbeni album *Generacija* (2003).

Naloga 1 / Priloga 3

Vlado Kreslin: *Novo, novejše, najnovejše* (2007)

Prav počasi dan za dnem izginjajo napevi, ki stoletja si jih pel.	3
Prav počasi dan za dnem izginjajo imena, ki stoletja si jih imel.	6
Stara reka pa vzame si čas in teče mimo nas!	
Novo, novejše, najnovejše se nam zažira v glave!	9
Poceni, cenejše, najcenejše, izpodjeda nam noge!	12
Za navidezno močjo navidezni bogovi se šopirijo v nebo.	15
Pod spregledano lučjo spregledani darovi ugašajo v temo.	18
Stara reka pa vzame si čas in teče mimo nas!	
Novo, novejše, najnovejše, se nam zažira v glave.	21
Poceni, cenejše, najcenejše, izpodjeda nam noge!	24

Vir: <http://www.kreslin.com/sl/besedila> [16. 11. 2023].

INFORMACIJE:

Pesem je bila posneta za glasbeni album *Cesta* (2007).

Tema 1: Literatura – umetnost – kultura

Naloga 2

Moč neprebranih knjig

Napišite pismo bralke/bralca.

Situacija: Na spletu ste našli besedilo o moči neprebranih knjig, kar vas je spodbudilo, da napišete pismo bralke/bralca.

Preberite komentar avtorice Tanje Jaklič *O moči neprebranih knjig*, objavljen 28. januarja 2019 na spletni strani dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **pismo bralke/bralca** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Ubesedite temo besedila.
- Primerjajte avtoričine misli z lastnimi izkušnjami branja.
- Zavzemite stališče do vprašanja, koliko in kaj mladi danes berejo in ali imajo knjige za mlade še kakšno moč.

Besedilo naj obsega 315 do 385 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

O moči neprebranih knjig

Tanja Jaklič

Če se tu pa tam s slabo vestjo ozirate po domačih knjižnih policah in štejete naslove, ki jih še niste prebrali, pa bi jih že zdavnaj morali, se lahko potolažite. Še več. Avtor Nassim Taleb v svoji knjigi *Črni labod* namreč ugotavlja, da so neprebrane knjige celo pomembnejše od tistih, ki smo jih prebrali. Piše o tako imenovani antiknjižnici. S starostjo in finančnimi zmožnostmi človeka raste njegova osebna knjižnica, starejši ko si, več knjig imaš, vedno več pa je tudi neprebranih. A Taleb je prepričan, da nas neprebrane knjige bogatijo in spominjajo na to, česa vsega še ne vemo. Še več: so nekakšno raziskovalno orodje.

Avtor omenja tudi knjižnico velikega Umberta Eca, v kateri je bilo 30.000 knjig. Njegovi obiskovalci so ga občudovali: »Vau, dottore, vse to ste prebrali!«, a le malo jih je vedelo, kaj je resnica. Da njegova knjižnica ni bila tako velika zato, ker bi vse to prebral, ampak ker je bila njegova lakota po branju tako velika. Tako nas pravzaprav neprebrane knjige ves čas kličejo k akciji. Recimo; doma me s police naslovi izzivajo, da bi lahko izvedela več o pravni terminologiji, keltski umetnosti, neznanih koticnih Dublina ali Estoniji pred drugo svetovno vojno in po njej ...

Po svetu so Talebovo teorijo antiknjižnice kot knjižnice neprebranih knjig različno sprejeli.

Nekateri so jo primerjali z japonskim izrazom »cundoku«, ki pomeni tistega, ki kopiči knjige, a jih ne prebere. Izraz izvira iz 19. stoletja kot zmerljivka za učitelje, a danes nima negativnega pomena, prav tako pa se razlikuje tudi od bibliomanije, ki pomeni obsesivno zbiranje knjig zaradi zbirke same, ne pa tudi branja. Mnoge študije so že davno potrdile, da če otrok odrasča v domu z nekaj sto knjižnimi naslovi, to spodbuja njegove kognitivne sposobnosti, izboljšuje pismenost, znanje računanja in njegove komunikacijske veščine. Skratka, knjige, ki jih nismo prebrali, so pomembne, še pomembnejše pa je, da jih pustimo v svoji bližini. Tam imajo moč, da nas spravijo k branju. ■

Vir: <http://www.delo.si/mnenja/komentarji/o-moci-neprebranih-knjig> [16.11.2023].

Razlaga besed:

³ *dottore* (italijansko): doktor

INFORMACIJE:

Eco, Umberto (1932–2016): italijanski filozof, kritik, esejist in pisatelj; avtor znanega zgodovinskega romana *Ime rože*

Taleb, Nassim Nicholas (rojen: 1960, Libanon): filozof, esejist, matematik, poliglot, profesor na univerzi v New Yorku

Tema 2: Električna vozila

Naloga 1

Promet v prihodnosti

Napišite razpravo.

Preberite intervju *Za električna vozila in pridobivanje elektrike iz obnovljivih virov* z Vesno Marinko, ki je bil objavljen 22. septembra 2019 na spletnem portalu dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **razpravo** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite glavne informacije iz priloženega prispevka.
- Komentirajte predstave intervjuvanke.
- Ocenite, kako se bo promet razvijal v prihodnosti.
- Predlagajte, kako lahko ljudje prispevajo k varstvu okolja v cestnem prometu.

Besedilo naj obsega 405 do 495 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Za električna vozila in pridobivanje elektrike iz obnovljivih virov

Tokrat je na naša vprašanja odgovarjala Vesna Marinko, v. d. direktorice Agencije za varnost prometa.

Intervju: Gašper Boncelj

Znane Slovence sprašujemo o njihovi »avtomobilistični« zgodovini in pričakovanjih, povezanih z alternativnimi pogonskimi sistemi, kot jih imajo hibridna in električna vozila. Tokrat je na naša vprašanja odgovarjala Vesna Marinko, v. d.¹ direktorice Agencije za varnost prometa.

Delo: *Kdaj ste opravili vozniški izpit in kateri je bil vaš prvi avtomobil?*

Vesna Marinko: Vozniški izpit sem s ponosom opravila 9. marca 1995, moj prvi avtomobil je bil opel kadett GSI.

Potem so se zvrstili ...

Legendarna petka (renault 5), ki sta ji sledila fiat punto in renault laguna.

Danes vozite?

Toyota auris.

Kako vidite prihodnost razvoja pogonskih agregatov za osebna vozila? Kaj menite o prihodnosti dizelskih motorjev?

Prihodnost mora biti zelena, zato si želim, da bi bilo razvitih in predvsem dostopnih čim več rešitev, ki bodo uporabljale obnovljive vire. Združevanje različnih avtomobilskih proizvajalcev in razvoj, ki ga lahko spremljamo v zadnjem obdobju, nam dajeta vedeti, da bodo pogonski agregati prestali še veliko sprememb. Te bodo šle v smeri popolne elektrifikacije, z vsemi vmesnimi fazami hibridnih pogonov in priključnih hibridov. Prihodnost je tudi v širjenju obsega storitev t. i. »car sharinga«, pri katerih tudi v Sloveniji že poznamo zelo uspešne modele. Agencija za varnost prometa se kot glavni akter na področju varnosti prometa zaveda tudi okoljskih vplivov vozil z motorji na fosilna goriva, zato za potrebe mobilnosti intenzivno razmišljamo tudi o uvedbi souporabe električnih vozil.

Kateremu pogonu dajete prednost med alternativnimi rešitvami: hibridnemu ali povsem električnemu?

Težnje vseh akterjev mobilnostnega cikla, zakonodajalcev, proizvajalcev, uporabnikov in vseh, ki aktivno delamo na področju prometne varnosti, morajo biti brez dvoma usmerjene v električna vo-

zila in pridobivanje elektrike za njihov pogon iz obnovljivih virov.

Kaj je za vas prioriteta: prevožena razdalja z enim polnjenjem takšnega ali drugačnega goriva ali čistost izpustov?

Prioriteta so vozila, ki ne bodo povzročala škodljivih izpustov v okolje, ki bodo izdelana iz obnovljivih materialov in jih bo mogoče reciklirati. Ko uporabniku ob tem ne bo treba sklepati kompromisov pri vsakdanji vožnji in bo vozilo omogočalo velike prevožene razdalje z enim polnjenjem, bomo dosegli pomemben premik.

Kakšen pogon bo imel vaš naslednji avto?

Moja želja je vsekakor električna mobilnost, upajmo, da bo razvoj čim prej omogočil tudi njeno dostopnost.

Uporabljate javni prevoz?

Uporabljam javni prevoz in kolo.

Se vozite s kolesom – zgolj za rekreacijo ali tudi vsakdanje potrebe?

Seveda, kolo je moje priljubljeno prevozno sredstvo, tako za vsak-

danje potrebe kot rekreacijo. Pri kolesarjenju vedno, tudi po mesu, uporabljam zaščitno čelado, saj se zavedam, kako pomembno nas varuje pred poškodbami glave ob neljubih dogodkih.

Kdaj ste se nazadnje peljali z vlakom?

Lani, na razdalji Ljubljana–Rodica.

Katere so po vašem mnenju največje pomanjkljivosti na naših cestah oziroma v prometu?

Urejena cestna infrastruktura zagotavlja varen potek prometa, seveda ob voznikih, ki upoštevajo cestnoprometne predpise, spoštujejo vozniško kulturo, so odgovorni in strpni. Pomembno je redno in sistematično opravljanje pregledov cestne infrastrukture in na podlagi ugotovitev s terena izvajanje obnove, vzdrževanja in gradnje. Presojevalci varnosti cest na terenu ugotavljajo, da so najpogostejše nepravilnosti v cestni infrastrukturi nepravilnosti na varnostnih ograjah, nepravilnosti na bankinah, pomanjkanje

preglednosti (večinoma zaradi vegetacije), pomanjkljiva ali nevdrževana vertikalna in horizontalna prometna signalizacija, nepravilnosti pri prehodih za pešce in neustrezna zasnova križišč. Prilagojena vožnja, uporaba varnostnega pasu, upoštevanje hitrostnih omejitev in pozorno spremljanje dogajanja v prometu pa lahko preprečijo marsikatero nesrečo. ■

Vir: <http://www.delo.si/magazin/avtomobilno/za-elektricna-vozila-in-pridobivanje-elektrike-iz-obnovljivih-virov> [16.11.2023].

Razlaga besed:

¹ v. d.: vršilec dolžnosti, interimistični/začasni vodja

Tema 2: Električna vozila

Naloga 2

Razvoj prometa – električna vozila na cesti

Napišite povzetek.

Situacija: Vaša dijaška zveza pripravlja delavnico z naslovom *Razvoj prometa – električna vozila na cesti*. Ker ste v pripravljalnem odboru, sestavite pisni prispevek o električnih skirojih.

Preberite članek Lucijana Zalokarja z naslovom *Kako kul je poslovnež s čelado?*, ki je bil objavljen 14. julija 2019 na spletnem portalu dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **povzetek** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite glavne informacije iz priloženega prispevka.
- Opišite predstavljeno prevozno sredstvo.
- Poimenujte pozitivne in negativne lastnosti električnega skiroja, ki so omenjene v prispevku.

Besedilo naj obsega 315 do 385 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

Kako kul je poslovnež s čelado?

Zaradi prenosljivosti in udobnosti so električni skiroji idealni za vožnjo po mestu.

Lucijan Zalokar

S prehranskima svetovalcema sem razglabljal o pomenu pitja vode v vročih poletnih dneh. Ko sta vprašala, kdaj bo pogovor z njima objavljen v časopisu, sem rahlo osramočen priznal, da ne tako kmalu, ker me prej čaka nekaj pomembnejšega: prispevek o električnih skirojih. »Oh,« sta odvrnila, »popolnoma razumeva. Te čase o njih govorimo nonstop.« In že smo začeli računati, ali se spleča najeti skiro za dvokilometrsko vožnjo ... [...]

Električni skiroji pravzaprav niso nič novega. Že na začetku tretjega tisočletja je na trg prišel njihov »prednik« segway (vozilo na dveh kolesih, ki ju poganjata elektromotorja, med njima pa je plošča, na kateri stoji uporabnik), skiroje brez električnega pogona pa poznamo tako rekoč od nekdanj. Vendar so bila velika kolesa segwaya preveč moteča za tiste, ki so iskali lahko prenosljivo prevozno sredstvo, običajni skiroji pa preveč naporni za tiste, ki so iskali (še) manj utrujajoč način potovanja, kot je vožnja s kolesom.

Nič čudnega, da je kmalu obveljalo, da je električni skiro idealno prevozno sredstvo v urbanem okolju. Tudi Davida Piercea je prepričala

»kombinacija uporabnosti, zmožljivosti in prenosljivosti«, s katero se je bistveno skrajšal čas njegovih potovanj po San Franciscu. Poleg tega se na električnem skiroju ne spotite na poti v službo, lahko ga nesete gor in dol po stopnicah, enostavno ga je napolniti. Je prijazen – do okolja. Kaj pa do drugih udeležencev v prometu?

S tem vprašanjem trčimo ob njegovo prvo težavo. Mediji smo letos že večkrat opozorili na problem neurejene zakonodaje. Po zakonu o pravilih cestnega prometa električni skiro spada med posebna prevozna sredstva, ki ne smejo na cesto. Policija je sporočila, da podatkov o prometnih nesrečah z udeležbo električnih skirojev ne vodi, najpogostejše kršitve pa »so povezane z uporabo nepravilne površine. Globa je od 40 do 500 evrov.« Ponekod po svetu so jih prepovedali tudi na pločnikih, medtem ko pri nas velja ohlapno pravilo, da je treba način in hitrost gibanja prilagoditi razmeram v prometu, njihova hitrost pa ne sme preseči največje hitrosti, s kakršno se lahko gibljejo pešci. O (ne)smiselnosti tega predpisa ne kaže izgubljeni besede: mar se s skirojem, kolesom, rolko in podobnimi prevoznimi sredstvi ne vozimo prav zato, ker so hitrejša od hoje?

Prevozno dopolnilo

Čeprav si je električni skiro v Ljubljani že mogoče izposoditi, imajo nekatera podjetja prav zaradi neurejene zakonodaje pomisleke o vstopu na ta trg. Marjan Beltram, izvršni direktor za turizem in storitve mobilnosti v družbi Nomago, je pred nekaj meseci obiskal Lizbono, kjer 16 startupov ponuja vožnjo z električnimi skiroji. »Po moji oceni je tam od 2000 do 5000 skirojev, vendar nisem videl toliko ljudi, ki bi jih uporabljali dovolj, da bi ti startupi lahko preživel. Tudi mi smo že naredili raziskavo trga in bi se javne izposoje skirojev lahko lotili,« je povedal Beltram. A ker evropska zakonodaja na tem področju še ni urejena, bodo počakali. »Ne ve se, ali bo treba imeti čelado, nejasnosti so glede omejitve hitrosti, na katerih površinah se smejo voziti ... Radi bi, da se zadeva stabilizira in ni samo modna muha. Za uporabnike bi bilo sicer najbolj preprosto, če bi bili skiroji, ki jih vidimo kot dodatek na mikropoteh, vključeni v isti sistem, kot ga imamo za kolesa.«

Vendar po sogovornikovih besedah zgolj uvedba skirojev ne bi bila dovolj – ti so lahko kvečjemu dopolnitev drugih storitev mobilnosti, kot sta medkrajevni in mestni

potniški promet ter javna izposoja koles. Pri nas to velja predvsem za večja mesta in turistično bolj obiskane kraje. »Poleg tega številni primeri iz Slovenije in tujine jasno kažejo, da je za uspeh katerekoli javne izposoje koles ali skirojev ključno, da je storitev prijazna do uporabnika. Torej mora biti med drugim povezana s preostalimi storitvami mobilnosti, uporabniku pa omogočati enostavno in hitro izposajo z uporabo vseh digitalnih poti.«

Čelada, kaj je to?

Drugo vprašanje je, ali si res želimo po mestu potovati tako lažno in brez vsakršnega napora. Evropski barometer je predlanski pokazal, da smo Slovenci v primerjavi z drugimi članicami EU izredno pridni rekreativci. Eno redkih področij, na katerem zaostajamo za evropskim povprečjem, je rekreacija na poti v službo, šolo ali trgovino. Pri nekom,

ki najprej osem ur sedi v pisarni, popoldne pa ga čaka tisoč in en opravke, dvajsetminutni sprehod do službe in nazaj že skoraj zadržljivi potrebo po rekreaciji. Čeprav so pri tem nekatere ovire (predvsem znojenje), si težko zamislim kaj bolj absurdnega kot varčevati z energijo na poti v službo, nato pa se pritoževati nad sedečim načinom življenja, ki nam kvari zdravje. In iskati odrešitev v skrajnih oblikah rekreacije.

Tretje vprašanje je, ali so električni skiroji prijazni do tistega, ki se z njimi vozi. Ker je to precej novo prevozno sredstvo, je razumljivo, da pri nas ni raziskav o poškodbah, ki nastanejo v nesrečah z njim. Drugače je v ZDA, kjer so se električni skiroji uveljavili najprej. Tamkajšnji center za nadzor in preprečevanje bolezni je lani jeseni 87 dni preiskoval vedenje uporabnikov električnih skirojev v Austinu. V tem času so našli 936.110 voženj in 271 poškodb.

Z drugimi besedami: približno dvajset poškodovanih na sto tisoč voženj. Kar 45 odstotkov nesreč se je končalo s poškodbami glave, od tega 15 odstotkov s hujšimi. Sodeč po podatkih, ki jih navaja spletni portal *citylab.com*, je težko reči, ali so električni skiroji v mestnem prometu nevarnejši od koles. Nekatere raziskave, denimo iz Portlanda, kažejo, da to ne drži, medtem ko je raziskava v Santa Monici pokazala, da je lani na urgenci končalo 195 kolesarjev in 249 voznikov električnega skiroja.

Vsem raziskavam pa je skupno eno: skoraj nihče, ki se vozi z električnim skirojem, ne nosi čelade. V Austinu je takšnih 99 odstotkov, v Santa Monici 95,6 ... Morda bo treba oglasna sporočila po novem začeti takole: »Kaj je videti še lepše od poslovneža v kravati? Poslovnež v kravati na električnem skiroju s čelado na glavi.« ■

Tema 3: Minimalistično življenje?

Naloga 1

Status v družbi

Napišite analizo besedila.

Preberite stvarno besedilo *Alternative potrošništvu*, objavljeno na spletni strani slovenske NVO *Umanotera* (priloga 1).

Napišite **analizo besedila** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Imenujte glavne izpovedi izhodiščnega besedila.
- Analizirajte zgradbo besedila in njegove jezikovne posebnosti.
- Navedite, s katerimi strategijami je opremljeno besedilo za boljše posredovanje sporočila.
- Ovrednotite učinek besedila glede na količino informacij v njem.

Besedilo naj obsega 405 do 495 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Alternative potrošništvu

[...]

Potrošništvo kot življenjski slog

Razvoj svetovnega kapitalističnega sistema je botroval nastanku potrošništva kot življenjskega sloga. Posedovanje (pogosto nepotrebnih) materialnih dobrin je postalo statusni simbol. Rodila se je potrošniška kultura, kjer potrošnja oz. posedovanje materialnih dobrin predstavlja užitek, ugodje, pozitivno samopodobo, smisel življenja. Slovenci smo potrošniško kulturo vzeli za svojo. Smo svetovni prvaki v površini nakupovalnih središč na prebivalca. Pogosto brez prevpraševanja o tem, kje in kako so bile stvari proizvedene, kupujemo poceni stvari, radi imamo akcije ipd. Potrošniška družba je tudi atomizirana družba. Nakupovanje ne zahteva odnosov s soljudmi, posameznikova oskrba je neodvisna od skupnosti, v kateri živi. 5 10

Nakup pa ni samo nakup. Vsak nakup vpliva na življenje ljudi in ostalih živih bitij po vsem svetu ter na stanje planeta. Današnji mednarodni trgovinski sistem spodbuja izkoriščanje ljudi in vodi v vedno večjo neenakost. Znatno delež dobrin, ki jih porabimo, izdelajo ali pridelajo najrevnejši, ki delajo v nečloveških razmerah. V zadnjem poročilu Oxfama beremo šokantne podatke, da je 1 % najbogatejših bogatejši od ostalega prebivalstva sveta. 15

V 20. stoletju je ob 3,7-kratni rasti prebivalstva skupna poraba materiala (rud, mineralov, fosilnih goriv ipd.) narasla za faktor 8, emisije toplogrednih plinov so se povečale za 13-krat. Danes vemo, da bo leta 2050 na Zemlji 9,7 milijarde ljudi in da se bo 3 milijarde prebivalcev, ki zdaj živijo na robu revščine, do leta 2030 premaknilo v srednji razred potrošnje. Pri tem pa je že danes 60 % zemeljskih ekosistemov degradiranih ali jih uporabljamo netrajnostno in posledice podnebnih sprememb ogrožajo vedno več ljudi. Razmah potrošništva je trčil v planetarne meje. 20

Neskončna rast potrošnje na omejenem planetu ni mogoča. Po starem enostavno ne gre več naprej. To zavedanje kliče po prilagoditvi načinov proizvodnje in potrošnje, po življenju v okvirih nosilne sposobnosti okolja ter pravičnejši porazdelitvi dobrin.

Alternative potrošništvu 25

Nakup materialnih dobrin in posedovanje (lastnina) nista edina načina oskrbe z dobrinami. V različnih sferah družbe in kot reakcija na očitne težave prevladujočega neoliberalnega modela tržnega gospodarstva, (ponovno) raste pomen skupnostnih produkcijskih, upravljavskih in ekonomskih modelov, ki temeljijo na izposoji, izmenjavi, souporabi, solastništvu in nadomeščanju lastništva z uporabo storitev. Gre za vključujoče modele, ki temeljijo na soupravljanju ter krepijo solidarnost in družbeno povezanost prebivalstva. Gre za modele z vgrajeno »gospodinjstvo logiko«, saj prispevajo k finančnim prihrankom, kakovosti našega okolja ter izgradnji medčloveških odnosov. Gre za modele, ki so tradicionalni in v naši družbi imajo korenine, vendar jih je v zadnjih desetletjih preglasilo agresivno oglaševanje. 30

V decembrskem času potrošniška mrzlica doseže vrhunec. In ravno takrat je, bolj kot kadarkoli, pomemben razmislek o tem, kaj v resnici potrebujemo in česa ne, kaj so resnično potrebni izdelki in kaj so izdelki, v katerih nakup nas prepričujejo vseprisotni oglaševalski prijemi. Tudi z obdarovanjem pokažemo svoje vrednote. 35

V Sloveniji se povečuje obseg in raznolikost ponudbe alternativnih načinov oskrbe. Souporabljam, izmenjujemo, ponovno uporabljamo in izposojamo si lahko tako rekoč vse: obleke, igrače, avtomobil, kolo, orodje, hrano, semena, knjige, športne, glasbene in gospodinjske pripomočke ... 40

Primeri takih alternativ so:

- Izmenjava semen, sadik, ozimnice ...: *Zelemenjava, Varuhi semen*
- Izmenjava oblačil: *Tekstilnica*
- Izmenjava igrač: *ZOOPI zavod za otrokom in okolju prijazno igro* 45
- Izposoja najrazličnejših stvari za prosti čas: *Knjižnica reči*
- Posredovanje rabljenih predmetov (gospodinjski izdelki, športna oprema, oblačila, knjige, pohištvo in oprema za dom): *Centri ponovne uporabe, Stara roba, nova raba*
- Souporaba prevoza in prevoznih sredstev: *Prevoz.org, Bicy Velenje, Bicike(lj) ...*
- Izmenjava hrane, higienskih izdelkov in šolskih potrebščin za rabljena, vintage oblačila: *Izmenjevalnica* 50

Tudi pri obdarovanju lahko posežemo po etičnih darilih in raje podarimo izkušnjo, morda celo z obdarovanjem naredimo dobro delo (npr. ohranimo delček tropskega gozda, zavarujemo čebele, ali podpremo pomoči potrebne).

Vir: <http://www.umanotera.org/kaj-delamo/pretekle-aktivnosti/alternative> [16.11.2023], skrajšano.

INFORMACIJE:

Umanotera: Slovenska fundacija za trajnostni razvoj (nevladna in neprofitna okoljevarstvena organizacija)

Tema 3: Minimalistično življenje?

Naloga 2

Življenje z manj

Napišite pismo bralke/bralca.

Situacija: Od odraslih pogosto slišite, da niso zadovoljni s svojim poklicnim življenjem in da zato želijo ubrati novo življenjsko pot. Na spletu najdete besedilo z naslovom *Marko in Robert imata raje čas kot denar!*. Odločite se napisati pismo bralke/bralca.

Preberite članek Ksenije Sedej *Marko in Robert imata raje čas kot denar!*, objavljen v reviji *Moje finance* iz marca 2015 (priloga 1).

Napišite **pismo bralke/bralca** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Opišite življenjski poti obeh predstavljenih oseb.
- Utemeljite, zakaj mnogi ljudje svojih življenjskih ciljev ne more povezati s svojim poklicem.
- Zavzemite stališče do vloge statusnih simbolov v življenju posameznice in posameznika.

Besedilo naj obsega 315 do 385 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

Marko in Robert imata raje čas kot denar!

Sta tipična predstavnika minimalistov, ki živijo v nasprotju z življenjskim slogom današnje potrošniške družbe; v življenju sta se odločila za velik preobrat; kaj vse sta spremenila in kaj ju osrečuje zdaj?

Ksenija Sedej

Ko začnemo služiti več, začne velika večina ljudi tudi zapravljati več denarja. Vsa skrivnost finančne svobode je pravzaprav v tem, da zapravljamo manj,« je na svojem blogu zapisal ameriški minimalist Joshua F. Millburn. Prve asociacije ob besedi minimalizem so najverjetneje zategovanje pasu, minimalna plača, kriza, pomanjkanje, odrekanje in podobno. Vendar gre pri konceptu minimalizma za mnogo več, bi ob tem pripomnil minimalist Marko Roblek.

Markov življenjski preobrat

»Po 30. letu sem se začel spraševati o smislu življenja, kopičenju stvari in ljudi okrog sebe. Čeprav sem imel takrat dober standard, zanimivo delo in ogromno znanec in prijateljev, sem se velikokrat počutil iztrošenega, ne pa zadovoljnega,« se spominja. »Bolj kot tisti poldrugi tisočak, ki bi ga brez težav lahko zaslužil v korporativnem svetu, so mi postali pomembni čas, lastna odgovornost zanj in občutek svobode.« Sledile so precejšnje postopne spremembe na vseh ravneh življenja – Marko se je srečal z bosim tekom,

odprl je svoje podjetje, po rojstvu hčerke in sinov dvojčkov pa je skupaj z ženo in otroki zaživel življenje minimalista.

Minimalizem je sicer kompleksno iskanje smisla, kako pa se finančni vidik minimalizma kaže v Markovem življenju? »Res je, da je zdaj vsak mesec na računu vsaj za tretjino manj kot prej, da so včasih dohodki neredni, da se moram ubadati s plačilno nedisciplino in drugimi pastmi slovenske »kvazi« kapitalistične realnosti, pa mi vseeno ni nikoli niti za trenutek žal. Namesto 10-, 12-urnega delovnika si delovne aktivnosti oblikujem po svoje, tiste pomembne ure čez dan pa preživim z otroki, ženo ali s prijatelji.« Vendar Roblekovim po drugi strani denarja ne primanjkuje. »Namesto dragih avtomobilov sva z ženo izbrala cenejši, a še vedno funkcionalni vozili, ki ne zahtevata dragega vzdrževanja, s preprosto hišo sva odklonila desetletja visokih posojil. Ne živimo asketsko, daleč od tega, a za gledanje risank nam popolnoma došča stara, mala, a še popolnoma delujoča TV-škafca, namesto dragih potovanj v eksotične dežele pa skupni čas najraje preživimo med pohajanjem po bližnjih in daljnih

hribčkih in planinah. Kupujemo kakovostno, po možnosti domačo hrano, meso, zelenjavo, sadje ... in skupaj pripravljamo preproste obroke. Oblačila kupujemo po potrebi, večinoma v spletnih trgovinah z dostavo na dom in se ne oziramo na znamke. Pri igračah smo že nešteto potrdili znano pravilo: otroku je največkrat bolj zanimiva škatla kot igrača, ki se skriva v njej. In iz škatel se da narediti zelo zanimiva igrala za vso družino,« v smehu pove Marko Roblek. Poleg tega doda, da se ne obremenjuje več z malenkostmi vsakdanjika, ki ne pripomorejo h kakovosti življenja in so lahko zelo stresne. »Recimo, ne vržejo me več iz tira nestrpni vozniki na cesti, ne norim, če otroci polijejo kavč z mlekom, ne obremenjujem se s tem, če dva tedna skupaj nosim iste kavbojke.«

In kako ob tem gleda na svojo okolico? »Slovinci se moramo zavedati, da smo v zgornjih desetih odstotkih svetovnega prebivalstva, kar zadeva standard, in da smo izjemno privilegirani. Ni treba niti potovati po svetu, da bi videl, da večina ljudi živi z bistveno manj imetja in fizične ter mentalne navlake, pa je marsikdo bolj izpopolnjen in srečen, zdrav.

Ti ljudje bi nas lahko marsikaj naučili o minimalizmu.«

Robert čaka na »crknjen« televizor

»Obstaja več različnih vrst minimalistov – od vikend minimalistov, zelo striktnih, bogatih, do prisiljenih minimalistov in tako naprej. Zame je bistvo minimalizma, da se človek začenja zavedati, kaj zares potrebuje. Taoisti so trdili: kdor ve, kdaj je dovolj, je bogat. To drži v obe smeri, torej navzgor in navzdol. Ko so pokrite moje osnovne in vsakdanje potrebe in potrebe moje družine, postanejo doživetja bolj pomembna od imetja,« meni izdelovalec mini mozaikov in minimalist Robert Lisac. »Vsak mora najti svojo opredelitev minimalizma, po kateri lahko živi življenje, ki mu je pisano na kožo. Pravila si seveda vsak sproti prilagaja glede na svoj trenutni položaj. Če bi bilo meni dovolj samo kolo, se moram vprašati, ali naj vozim otroka pozimi pri minus toliko stopinjah več kilometrov na kolesu v vrtec? Kdaj zares potrebujem avto in kdaj ne? Sem še sploh minimalist, ker imam dva avta in dve vinjeti?« Robert Lisac pravi, da ta hip ne zmore brez dveh avtomobilov, se je pa zato znebil celega kupa takšne in drugačne navlake. »V moji omari je več prostora, veselim se tudi dneva, ko bo »crknil« televizor, ker so najlepši večeri takrat, ko ostane ugasnjen. Zavedam se, da moji družini takšno življenje ni najbolj všeč, zato

se seveda prilagajam. Če bi kdo prišel v naše stanovanje, bi videl, da živimo v običajnih razmerah, le da je v tem stanovanju precej manj mojih stvari in precej več stvari preostalih članov družine.«

Lisac pravi, da je razlika, ali se človek gre minimalizem v Ameriki, Švici, Nemčiji ali v Sloveniji. »Pri nas poznam veliko ljudi, ki se gredo minimalizem, pa ne zato, ker jim je ta življenjska filozofija všeč, temveč zato, ker drugače ne pridejo čez mesec. Menim, da je velika razlika, ali človek sam in prostovoljno izbere to pot ali ga v to prisilijo okoliščine.«

Odziv na divje potrošništvo

Zapravljanje prek svojih finančnih zmožnosti, kopičenje, hrepenenje po vedno več in novem, boljšem ... Zakaj se ljudje tako hitro navežemo na materialne dobrine in pozabljammo denimo na odnose, komunikacijo, zdravje, prispevanje k skupnosti? »Ko skupnost živi v izobilju, postanejo vezi med ljudmi manj tesne in manj močne. Živimo v svetu, v katerem so predmeti zamenjali ljudi, tako da je posameznik bolj povezan s predmeti kot z ljudmi okoli sebe. Nenehno imamo pred seboj, da je kakovost življenja enako obilju, zato je težko razumeti, da je mogoče kakovostno življenje brez obilja in bogastva – na to nas opominja minimalizem,« pove psihoterapevt Zoran Milivojević. In doda: »Smisel

življenja je rezultat individualnega osmišljanja življenja. Torej, kaj je ljudem pomembno, katere vrednote so zanje pomembnejše. Ljudje, ki živijo v revščini, se ne sprašujejo veliko, kakšen je smisel njihovega življenja. To vprašanje se pojavi, ko posameznik in družba bogatita. Takrat se pojavi prodajanje smisla, življenjskega sloga in statusa. Vse to pa nagovarja otroka v nas, ki želi vse, ki tekmuje z drugimi. Osvoboditev nastopi, ko začnemo razlikovati med tistim, kar potrebujemo, in tistim, česar ne, torej ko ločimo željo od potrebe – temu bi rekel čustveno odraščanje. Prej ko to spoznamo, bolje je, je pa zanesljivo to proces, ki se dogaja spontano v življenju.«

Minimalizem nas torej s finančnega vidika lahko nauči, da znamo presojeti in razlikovati, kaj so naše potrebe in kaj želje, ki jih v nas zbuja potrošništvo. Preudarno in odgovorno ravnanje z denarjem ne pomeni, da smo nujno stiskaški, ampak da ko spoštujemo svoj lasten denar, spoštujemo sami sebe.

Pet »minimalističnih« napotkov za vaše denarnice

1. Nakupujte preudarno.
2. Uporabljajte javni prevoz.
3. Reciklirajte.
4. Skuhajte kavo, večerjo za prijatelje doma.
5. Knjige si izposojajte v knjižnicah.

